

GYMNASIEARBETE 2018

FRIA OCH LIKA I VÄRDE

TEMA: MÄNSKLIGA
RÄTTIGHETER I SVERIGE

AMNESTY
INTERNATIONAL

INNEHÅLL

Går du i trean på gymnasiet? I så fall är det dags att göra gymnasiearbete! Här ger vi förslag och exempel som kan inspirera dig när du ska välja ämne.

DAGS FÖR GYMNASIEARBETE!

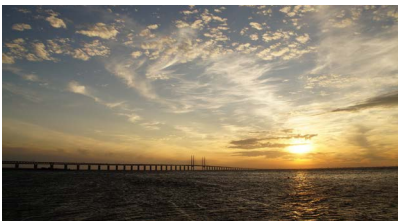
Vad innebär ett gymnasiearbete?
Och vad kan du skriva om?

SIDAN 2.

FRIHET OCH SÄKERHET. FÖR ALLA?

Kvinnor utgör hälften av
Sveriges befolkning. Har de
samma rättigheter som män?
I verkligheten? **SIDAN 3.**

EN FRISTAD?

Antalet flyktingar blir allt fler i
världen. Men hur bemöter vi i
Sverige och Europa människor
som flytt sitt hemland? **SIDAN 6.**

ETT VÄRDIGT LIV?

Genom Sveriges och Europas
historia har romer diskriminerats.
Varför? **SIDAN 9.**

DAGS FÖR GYMNASIEARBETE!

Minoriteter som diskrimineras, kvinnor som utsätts för hot och sexuellt våld, människor på flykt som inte får återförenas med sin familj, förslag om tiggeriförbud. Hur står det egentligen till med de mänskliga rättigheterna i Sverige? Och hur borde det stå till? Ja, det är något du kan fördjupa dig i genom ditt gymnasiearbete!

Sverige är på många sätt ett bra land att leva i. Det är ett demokratisk samhälle med en lång tradition av yttrandefrihet. Alla medborgare har tillgång till sjukvård och skola och den materiella levnadsstandarden är generellt sett hög. Trots det förekommer kränkningar av mänskliga rättigheter, även i Sverige. Men varför är det så här och vad går att göra för att förändra det?

INSPIRATION TILL DITT GYMNASIEARBETE

Det här är ett inspirationsmaterial till dig som ska göra gymnasiearbete. Här har vi samlat uppslag och tips som kan vara användbara när du ska välja ämne och komma igång med ditt arbete. Fokus ligger på mänskliga rättigheter i Sverige och materia-

let är uppdelat i tre olika teman som handlar om:

- kvinnors rättigheter
- flyktingars rättigheter
- minoriteters rättigheter med fokus på romer

Varje tema avslutas med förslag på frågeställningar eller områden som du kan undersöka vidare.

Den svåra konsten att börja

När du väl bestämt ämne gäller det att formulera en bra frågeställning. Och det är viktigt. För din fråga kommer styra det fortsatta arbetet. Tänk på att du måste ha realistiska möjligheter att besvara din fråga och komma fram till ett resultat. Fundera också tidigt kring vilka källor du kommer behöva och vilka du har möjlighet att få tag på.

Vi hoppas att det här inspirationsmaterialet ger dig hjälp att komma igång. Lycka till med ditt gymnasiearbete!

GYMNASIEARBETET

Gymnasiearbetet omfattar 100 poäng. Det som ska styra ditt ämnesval är examensmålen för det program som du går på. Alla examensmål behöver inte täckas in i arbetet, men något eller några måste göra det.

I ditt arbete ska du välja ett ämne, formulera en frågeställning, söka svaret, presentera slutsatser och reflektera kring processen. Examensmål för gymnasiets olika program hittar du på Skoverkets [hemsida](#).

FRIHET OCH SÄKERHET. FÖR ALLA?

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter. Men trots det förvägras kvinnor sina rättigheter på olika sätt. Även i Sverige.

Under 2017 belyste metoo-upproppet hur vanligt det är att kvinnor får utstå sexuella trakasserier, hot och våld sina arbetsplatser. Det könsbaserade våldet är utbrett i Sverige. Mäns våld drabbar tusentals kvinnor varje år och det är vanligt att förövaren aldrig ställs inför rätta.

VÅLD I NÄRA RELATIONER

I skolan, på gatan, på krogen, i hemmet. Våld kan förekomma överallt. Om en man utsätts för våld är det ofta en annan, för honom, okänd man som slår och misshandlar. Men för kvinnor är det annorlunda. Om en kvinna utsätts för våld är det oftast en person som hon känner eller är bekant med sedan tidigare som står för våldet.

Den vanligaste platsen där kvinnor utsätts för våld är i hemmet. Och det är något som drabbar många. Under 2016 utsattes 29 000 kvinnor, i åldrarna 18 år och uppåt, för misshandel enligt Nationellt centrum för kvinnofrid. Av dessa fall skedde 18 200 inomhus av en person som var bekant med offret.

Våld i en nära relation kan ta sig olika uttryck. Det kan handla om sparkar och slag och sexuellt våld, men också om psykisk misshandel. Samtidigt är det ofta samma man som tar hand om och tröstar kvinnan efteråt. Han växlar mellan att vara våldsam och kärleksfull.

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.”

Artikel 1 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

I en sådan relation är det vanligt att våldet normaliseras. Kvinnan isoleras och hennes självkänsla bryts ner, vilket kan göra det mycket svårt att lämna mannen och avsluta relationen.

Brott utan straff?

Ett annat utbrett problem i Sverige är att många flickor och kvinnor utsätts för sexuellt våld. Varje år genomför Brottsförebyggande rådet en nationell trygghetsundersökning (NTU). I undersökningen får människor svara på frågor om de har utsatts för brott. Undersökningen visar att allt fler utsatts för sexualbrott de senaste åren. Den mest utsatta gruppen är unga kvinnor mellan 16 och 24 år. 14 procent av kvinnorna i denna åldersgrupp uppgav att de utsattes för sexualbrott under 2016. Motsvarande siffra för unga män är 1,2 procent. Den gemensamma nämnaren är att förövaren nästan alltid är en man.

Enligt NTU ökade både våldtäktsförsök och fullbordade våldtäkter kraftigt mellan 2015 och 2016 – från 140 000 till 190 000. Men endast 3 710 våldtäkter mot vuxna och 3 010 mot barn anmäldes till polisen samma år. Det är alltså ytterst få våldtäkter som anmäls. Och det är ännu färre anmälningar som leder fram till en fällande dom.

HEDERSRELATERAT VÅLD

De senaste åren har det hedersrelaterade våldet uppmärksamrats allt mer i Sverige. Men vad är egentligen hedersrelaterat våld? Det som är utmärkande för det hedersrelaterade våldet är dess kollektiva uttryck. Vid hedersrelaterat våld eller förtryck kan det vara en hel familj eller en släkt som står för kontroll, hot och våld. I så kallade hederskulturer är det viktigt för en familjs anseende och heder att flickor är oskuld fram till giftermålet. Hur flickan betar sig, klär sig, vem hon umgås med, val av partner kontrolleras därför av familjen och den som bryter mot förväntningar och normer riskerar hot, misshandel eller till och med att dödas. En del blir bortgifta mot sin vilja.

Det är svårt att veta exakt hur många som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Mörkertalet är stort. Men en statlig utredning från 2014, som bygger på flera olika studier, kom fram till att det troligtvis rör sig om cirka 10 procent av de som befinner sig i högstadieskoleåldern och upp till 25 år.

ATT UNDERSÖKA:

- Hur våldtäktsmål hanteras i svenska domstolar.
- Debatten om samtyckeslagstiftning.
- Debatten om det hedersrelaterade våldet och hur olika ståndpunkter förhåller sig till mänskliga rättigheter.
- Hur synen på kvinnors rättigheter i Sverige har förändrats genom historien, t ex sexuella och reproduktiva rättigheter (sex före äktenskap, abort, preventivmedel, sexualupplysning m m).
- hur normer kring kön skapas, exempelvis hur manlighet och kvinnlighet framställs i medier – såväl förr som nu.

TILLBAKABLICK: JAKTEN PÅ "ABORTFLICKORNA"

Polisen stormade in i Hans Nestius hem. Året var 1965 och abort var bara tillåtet under vissa omständigheter i Sverige. Nu sökte polisen efter några kvinnor som åkt till Polen för att genomföra abort.

Hans Nestius var en aktiv debattör som ville avkriminalisera abort. Han förmedlade adresser till läkare i Polen så att svenska kvinnor kunde åka dit. För i Polen var det lagligt. Nu hotades både han och flera kvinnor som åkt till Polen med fängelse.

Polisens jakt på "abortflickorna" ledde till en intensiv debatt om rätten till fri abort. Varken Nestius eller kvinnorna straffades. Men det dröjde till 1974 innan fri abort tilläts i Sverige. I Polen har det däremot gått i andra riktningen. Där är abort numera förbjudet.

LÄS MER!

- *Våld och trakasserier på nätet mot kvinnor.* [Inlägg](#) på Amnestys blogg Uttryck.
- *Vad är sexuella och reproduktiva rättigheter?* Läs mer på Amnestys [sida](#).
- Läs mer om Nationella trygghetsundersökningen hos [Brottsförebyggande rådet](#).

EN FRISTAD?

Alla har rätt att få fly sitt land, ta sig till säkerhet för att där kunna söka asyl. Och Sverige måste, precis som alla andra länder, respektera denna rättighet.

Krig, politiskt förtryck och förföljelse driver människor från sina hemländer. Enligt FN:s flyktingorgan UNHCR befinner sig i dagsläget över 65 miljoner människor på flykt.

De flesta som flyr tar sig till sina grannländer, vilket innebär att många av världens flyktingar finns i länder som Kenya, Libanon, Turkiet och Bangladesh. En liten del av alla som befinner sig på flykt söker sig till EU och Sverige. Men det är inte enkelt. Sverige har en flyktingpolitik som på många sätt gör det svårt för människor att ta sig hit för att kunna söka asyl.

EU:s flyktingpolitik

Sverige är medlem i EU och EU har flera gemensamma regler när det gäller asyl. För att resa in i EU krävs ofta ett visum. Men det går inte att få ett visum om syftet med resan är att söka asyl. Alla flygbolag kontrollerar att personer som ska resa in i EU har tillstånd att göra det, annars kan flygbolaget få böter. För många flyktingar finns alltså inga lagliga vägar in i EU.

”Var och en har rätt att i andra länder söka och åtnjuta asyl från förföljelse.”

Artikel 14 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

Flera medlemsländer har också förstärkt kontrollen över sina gränser med stängsel och vaktorn för att hindra människor som saknar tillstånd att resa in i EU.

Bristen på lagliga vägar har gjort att många anlitar människosmugglare och ger sig ut på haven i sjöodugliga båtar, i hopp om att ta sig till Italien eller Grekland. Men dessa resor är livsfarliga. Under 2017 drunknade cirka 3 000 människor när de försökte ta sig till EU på det här sättet. Många utsätts även för övergrepp och olika former av umbäranden under flykten. Vissa fastnar i Libyen, ett av världens farligaste länder att vistas i för flyktingar och migranter.

Flyktingsituationen 2015

Under 2015 kom över en miljon människor till EU för att söka asyl. Många var flyktingar från krigets Syrien. EU:s överenskommelser sattes ur spel och flyktingar och migranter lämnade Italien och Grekland och sökte sig norrut, till Tyskland, Österrike och Sverige. Under hösten 2015 kom under en period ungefär 10 000 människor i veckan till Sverige.

Det fanns flera anledningar till att många sökte sig till Sverige. År 2013 beslutade Migrationsverket att alla flyktingar från Syrien som kom hit för att söka asyl skulle beviljas permanent uppehållstillstånd. De som fick ett sådant kunde också få möjlighet till att återförenas med sin familj här. Men efter hösten 2015 lades den svenska flyktingpolitiken snabbt om. Id-kontroller infördes vid gränsen i södra Sverige. En tillfällig lag infördes och alla som beviljades skydd fick nu istället tillfälliga uppehållstillstånd och betydligt svårare att återförenas med familjemedlemmar i Sverige.

EU ingick också en överenskommelse med Turkiet. Överenskommelsen innebar att EU ska kunna skicka tillbaka människor till Turkiet. För varje person som skickas tillbaka ska EU ta emot en syrisk flykting från Turkiet. En annan del i överenskommelsen var att Turkiet ska försöka stoppa flyktingar och migranter från att ta sig med båt till Grekland. I utbyte får Turkiet bland annat ekonomiskt stöd från EU för att ta emot flyktingar samt visumfrihet för sina egna medborgare som vill resa till något EU-land.

EU:s flyktingpolitik leder till att många ger sig ut på livsfarliga resor med båt över Medelhavet. I podden "Varje gång tror jag att det är slut" berättar Jihad Eshmawi om sin resa. Lyssna på podden [här](#)!

Men efter hösten 2015 lades den svenska flyktingpolitiken snabbt om. Id-kontroller infördes vid gränsen i södra Sverige.

TILLBAKABLICK: FLYKTEN FRÅN JUGOSLAVIEN

I slutet av 1980-talet började de kommunistiska regimerna i Östeuropa falla samman. Flera länder demokratiserades och fria val genomfördes. Men i dåvarande Jugoslavien blev förändringarna våldsamma. Jugoslavien var en federation som bestod av sex delrepubliker: Slovenien, Kroatien, Serbien, Bosnien-Hercegovina, Makedonien och Montenegro. Mellan 1991 och 1995 rasade ett inbördeskrig i Jugoslavien

då flera delstater utropade sig självständiga. Kriget gjorde att många tvingades fly och många sökte sig till Sverige. Kulmen nåddes 1992 då 84 000 människor från forna Jugoslavien kom till Sverige och fick asyl här. Därefter minskade antalet snabbt. En viktig förklaring var att Sverige införde ett krav på visum för dem som kom från Jugoslavien.

Under dessa år, och åren efter, fördes en debatt i Sverige om hur

vi skulle förhålla oss till flyktingarna som kom hit för att söka skydd. En del ansåg att det var självklart att ett rikt land som Sverige skulle kunna hjälpa människor på flykt, medan en del var emot ett flyktingmottagande och pekade på kostnaden och den redan höga arbetslösheten i Sverige.

Läs mer om debatten [här](#)!

EU samarbetar även med Libyen och ger stöd till den libyska kustbevakningen, så att de ska hindra flyktingar och migranter från att resa till Italien med båt. Detta trots att flyktingar och migranter utsätts för allvarliga människorättskränkningar i Libyen.

En ny gemensam flyktingpolitik?

Flyktingsituationen 2015 satte press på EU och EU-kommissionen har därför lagt fram ett förslag på en ny gemensam flyktingpolitik. Förslaget innebär bland annat att flyktingmottagandet ska fördelas jämnare mellan EU:s medlemsländer. Mottagande och bedömning av asylsökande ska också bli mer lika mellan EU-länderna. Men medlemsländerna har haft svårt att enas kring asylpolitiken. Sverige driver på för att flyktingmottagandet ska spridas jämnare mellan medlemsländerna. Medan Polen och Ungern vägrar att ta emot flyktingar inom ett omfördelade EU-system.

ATT UNDERSÖKA:

- Vilka rättigheter flyktingar har och hur olika politiska partier ser på flyktingfrågor-
- Hur medier skildrar frågor som rör flyktingar och migranter.
- Sverige och EU:s flyktingpolitik, hur den förändras och hur förslagen stämmer överens med mänskliga rättigheter.
- Hur invandring och synen på denna förändrats i Sverige genom tiderna.
- Debatten om de ensamkommande från Afghanistan och hur olika aktörer, partier och icke-statliga organisationer ser på frågan.

Kriget i Syrien har inneburit ett enormt lidande för civilbefolkningen och drivit 5,4 miljoner människor på flykt från landet.

YASMIN AKGYL/AFP GETTY IMAGES

LÄS MER

- Hur arbetar Amnesty med flyktingar och migranter? Läs mer [här](#).
- *Till varje pris – Europa ska hållas stängt*. [Reportage](#) om situationen i Libyen, i Amnesty Press.
- Om risker som uppstår när t ex EU samarbetar med stater utanför unionen för att förhindra flyktingar att ta sig till EU? Läs Amnestys [rapport Human rights of external migration policies](#).

DE ENSAMKOMMANDE

Under 2015 sökte 35 369 personer asyl som ensamkommande barn i Sverige. Många av dem kom från Afghanistan. Regeringen beslutade då att om Migrationsverket har svårt att bedöma åldern på en asylsökande ska så kallade medicinska åldersbedömningar kunna genomföras.

Handläggningstiderna hos Migrationsverket för de ensamkommande har varit mycket långa

och många har fått vänta länge på besked. På grund av de långa handläggningstiderna har regeringen lagt fram ett förslag, som också fick tillräckligt stort stöd i riksdagen, som ger de som väntat länge på beslut en ny möjlighet att söka ett tillfälligt uppehållstillstånd för att kunna studera på gymnasiet i Sverige.

De asylsökande som bedöms vara över 18 år och får avslag kan skickas tillbaka till Afgha-

nistan – ett land som i årtal präglats av krig, konflikter och bristande säkerhet. Antalet civila dödsoffer har ökat de senaste åren i Afghanistan. Men Migrationsverket och migrationsdomstolarna gör ändå bedömningen att delar av Afghanistan är säkert, vilket innebär att människor kan utvisas till just dessa områden. Det har dock visat sig svårt i praktiken att utvisa människor till Afghanistan.

ETT VÄRDIGT LIV?

Alla människor har rätt till ett värdigt liv med tillgång till utbildning, arbete och bostad. Men runt om i världen finns det gott om exempel på hur minoriteter utsätts för diskriminering och nekas sina grundläggande mänskliga rättigheter.

Romerna är Europas största etniska minoritet och det finns mellan tio och tolv miljoner romer i Europa. Genom historien har de diskriminerats, förslavats, kränkts och segregats från majoritetsbefolkningen. Och även i vår tid utsätts många romer för diskriminering, i såväl Sverige som i övriga Europa.

EN SVENSK HISTORIA

Romer har varit en del av den svenska befolkningen i hundratals år. Och lika länge har de utsatts för diskriminering, hot och våld. Gustav Vasa trodde att romerna var spioner och i en kungörelse från hans tid hette det att "varhelst romer påträffas i Sverige ska de då straffas till liv och gods utan all nåd". År 1637 antogs en "zigenarförordning" som slog fast att alla romer måste lämna landet. Om de inte gjorde så skulle männen "till livet straffas" och kvinnor och barn förvisas ut ur landet. År 1914 införde Sverige ett totalt inreseförbud för romer; ett förbud som varade ända fram till 1954.

Men trots alla försök att driva romerna ur landet fanns de kvar. En del var bofasta. Andra levde ett kringresande liv. Vissa gjorde både ock. Många försörjde sig som hantverkare, hästhandlare och på 1800- och början av 1900-talet blev tivoli- och cirkusverksamhet vanliga källor till försörjning för en del av landets romer.

Men fördomar och misstänksamheten från majoritetssamhället fanns hela tiden där och levnadsvillkoren för de svenska romerna

"Var och en har, i egenskap av samhällsmedlem, rätt till social trygghet, och är berättigad till att de

ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som krävs för hävdandet av hans eller hennes människovärde..."

Artikel 22 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

var svåra. Långt in på 1900-talet levde de i ett stort utanförskap. Många var inte fast bosatta utan tvingades bo i tältläger, vilket gjorde att de ofta drabbades av tuberkulos och andra sjukdomar. De var inte heller "mantalsskrivna" vilket innebar att de inte hade rätt till bostad och skolgång.

Under 1950-talet inleddes en kamp för romernas rättigheter. En av de drivande aktivisterna i kampen var författaren Katarina Taikon. Romer fick allt eftersom en allt bättre tillgång till skola och bostäder. År 2000 blev romerna en officiell minoritet i Sverige och romani chib blev ett minoritetsspråk.

Men trots dessa framsteg diskrimineras romer fortfarande i stor utsträckning. I Sverige förs ingen statistik utifrån religiös tillhörighet eller etnicitet, men de undersökningar som har gjorts pekar på att arbetslösheten är högre bland Sveriges romer än bland andra, att bostadssituationen är sämre och att många har en bristande skolgång. I september 2013 avslöjades att Skånepolisen hade ett hemligt register med 4 741 personer, varav de flesta var romer. Att registrera människor på det här sättet är olagligt och de som registrerats fick så småningom, efter en långdragen rättsprocess, skadestånd.

DEN UTSTRÄCKTA HANDEN

De senaste åren har romer från länder som Rumänien och Bulgarien sökt sig till Sverige och många försörjer sig genom att tigga. De lever i akut fattigdom i Sverige och det stöd som de får från det offentliga är på de flesta platser minimalt.

Deras närvaro har skapat stor debatt. En del känner solidaritet med de utsatta EU-medborgarna, medan andra reagerar med aggressivitet och våld. Föreställningar om att alla eller de flesta är del av kriminella nätverk sprider sig snabbt, trots att bl a polisen har konstaterat att det är en liten minoritet av de som tigger som är kriminellt organiserade.

Vellinge kommun försökte i september 2017 införa ett lokalt tiggeriförbud. Förslaget stoppades av förvaltningsrätten och senare även av kammarrätten. Men flera politiska partier driver nu frågan om att införa ett nationellt tiggeriförbud.

ATT UNDERSÖKA:

- Situationen för romer i Sverige och i Europa och hur den skiljer sig mellan olika länder.
- Hur högerextrema rörelser i Europa ser på romer och andra minoriteter och hur högerextrema partier i Sverige sett på romer genom historien
- Hur vi i Sverige behandlat minoriteter genom historien och hur t ex romer kämpat för sina rättigheter under 1900-talet
- Vilka argument, åsikter och lösningar som förts fram i den svenska debatten om EU-migranterna

TILLBAKABLICK: "... ATT PÅ ETT ELLER ANNAT SÄTT FÅ ZIGENARNA UR LANDET".

Ett exempel på den officiella synen på romer och på den öppet rasistiska retoriken gentemot dem kommer till uttryck i en statlig utredning från 1932, med titeln Förslag till lag om lösdrivares behandling:

"Då zigenarnas inordnande i samhället hos oss synes vara ett olösligt problem, är enda utvägen att på ett eller annat sätt få zigenarna ut ur landet. Då de flesta av dem torde vara svenska undersåtar och i allt fall deras medborgarrätt i annat land svårigen låter sig bevisa, kan deras försvinnande ur landet icke nås på annat sätt, än att så starka inskränkningar läggas på deras rörelsefrihet, att de finna med sin egen fördel förenligt att lämna landet och utvandra till ett land med för dem gynnsammare förhållanden."

LÄS MER

- *Rop på tiggeriförbud: Vad handlar det om egentligen?* [Inlägg](#) från Amnesty.
- *Non grata i ett kallt Europa.* [Reportage](#) i Amnesty Press om ett fotoprjekt om romers villkor.
- *How can they get away with discrimination?* [Film](#) om diskriminering av romer i dagens Europa.